

ВІДГУК

**офіційного опонента, кандидата педагогічних наук
Мазайкіної Ірини Олегівни, на дисертаційне дослідження
Оніщук Ірини Ігорівни «Розвиток іншомовної освіти майбутніх вчителів
гуманітарних спеціальностей у педагогічних університетах України
(середина XX - початок XXI століття)», подане на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності
13.00.01 - загальна педагогіка та історія педагогіки**

Актуальність обраної теми. В умовах євроінтеграції України, економічної та соціальної глобалізації, стрімкого розвитку науки та освіти значно зростає соціокультурна роль вчителя, значення його іншомовної компетентності та педагогічної майстерності, що зумовлює пошук альтернативних моделей іншомовної освіти майбутніх учителів. Відповідно варто наголосити на важливості використання прогресивного історико-педагогічного та методичного досвіду минулого для вирішення сучасних актуальних проблем іншомовної освіти майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. Отже, можна констатувати, що дослідження особливостей розвитку іншомовної освіти майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у педагогічних університетах України (середина XX - початок XXI століття) є надзвичайно важливим. У цьому контексті дисертаційне дослідження Оніщук Ірини Ігорівни є своєчасним та соціально значимим як з погляду наукових, теоретичних пошуків, так і практичних можливостей іншомовної освіти майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у педагогічних університетах України, здатних самостійно й компетентно вирішувати складні професійно-педагогічні завдання.

Актуальність проблеми не викликає сумніву та належним чином обґрунтована автором; науковий апарат дослідження коректно сформульований, дає системне уявлення про хід наукового пошуку та авторський підхід до вирішення проблеми: обрана дисертанткою логіка наукової роботи є виваженою та послідовною.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, «
сформульованих у дисертації, забезпечується застосуванням методології,
що відповідає меті і завданням дослідження, його об'єкту й предмету. Її
основу складають положення наукової теорії пізнання, гуманістичної
парадигми філософії освіти; методологічні підходи: особистісно
орієнтований, комунікативний, когнітивний, соціокультурний,
компетентнісний, культурологічний, аксіологічний, лінгвокультурологічний,
поліфункціональний, міжкультурний, системно-хронологічний,
деонтологічний, рефлексивний та продуктивний, на основі яких комплексно
проаналізовано соціально-історичні, культурно-педагогічні передумови
розвитку іншомовної освіти в Україні із середини ХХ - до початку ХХІ
століття; педагогічні та психологічні теорії іншомовної освіти; принципи
системного аналізу та моделювання педагогічних явищ; сучасні дидактичні
підходи до змісту, методів і технологій формування особистості майбутнього
вчителя; багата джерельна база дослідження, адже фактологічний матеріал
дисертації становлять: офіційні документи освітніх реформ, нормативно-
правові документи досліджуваного періоду, що регулювали освітній процес у
зкладах вищої освіти; архівні джерела щодо роботи закладів вищої освіти;
праці вітчизняних дослідників історії педагогіки; інтерпретаційні джерела:
монографічні та дисертаційні праці, наукові статті, що вміщують інформацію
з теорії та методики викладання іноземних мов у закладах вищої освіти;
періодична преса досліджуваного періоду; іншомовні інтерпретаційні
джерела: монографічні та дисертаційні праці, наукові статті періоду середини
ХХ - початку ХХІ століття; наукові дослідження зарубіжних учених у галузі
іншомовної освіти.

Обґрунтованість результатів підтверджується застосуванням
необхідного комплексу методів дослідження, а саме: історичних (історико-
типологічний, історико-структурний, хронологічний, ретроспективний), що
дозволили простежити в динаміці розвиток іншомовної освіти майбутніх
учителів гуманітарних спеціальностей у педагогічних університетах України

в досліджуваний період; загальнонаукових (аналіз, синтез, систематизація, узагальнення), що використовувалися з метою комплексного ретроспективного та перспективного історичного аналізу етапності розгортання ідеї іншомовної освіти; порівняльно-аналітичного - для визначення теоретико-методологічних основ дослідження та порівняльного аналізу архівних джерел у науково-педагогічній літературі; структурного - з метою здійснення ретроспективного аналізу нормативно-правових документів, статистичних звітів освітніх установ; хронологічного - для встановлення динаміки змін у системі іншомовної освіти в Україні у досліджуваний період; емпіричних методів (вивчення педагогічної практики, спостереження).

Слід відзначити логічну і послідовну структуру дисертації, що складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел до кожного розділу, загалом - 380, з них 65 архівних джерел, додатків. Повний текст дисертації складає 285 сторінок, основний зміст роботи викладений на 195 сторінках.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/62 від 12.10.2018 р.); Ізмаїльського державного гуманітарного університету (довідка № 1-7/ 711 від 17.10 2018 р.); Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 1/821 від 17.10.2018 р.); Херсонського державного педагогічного університету (довідка № 01-23/515 від 17.10.2018 р.); Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (довідка №2612/24 від 18.10.2018р.).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується також апробацією результатів дослідження. Дисертантка представила основні положення своєї наукової роботи на конференціях різних рівнів (міжнародних, всеукраїнських, он-

лайн), а також інших науково-практичних заходах (звітних наукових конференціях, семінарах) тощо.

Зв'язок теми з планами відповідних галузей науки

Варто наголосити, що дисертаційне дослідження Оніщук Ірини Ігорівни входить до плану науково-дослідної роботи Вінницького державного педагогічного університету за темою «Теоретико-методичні засади формування загальнопедагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти» (№ 0115U002571). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 15 від 23.02.2017 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді НАПН України з координації наукових досліджень у галузі педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 16.05.2017 р.).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що: вперше на основі особистісно орієнтованого, комунікативного, когнітивного, соціокультурного, компетентнісного, культурологічного, аксіологічного, лінгвокультурологічного, поліфункціонального, міжкультурного, системно-хронологічного, деонтологічного, рефлексивного та продуктивного підходів комплексно проаналізовано соціально-історичні, культурно-педагогічні передумови розвитку іншомовної освіти в Україні із середини ХХ - до початку ХХІ століття; науково обґрунтовано періодизацію розгортання у досліджуваний період ідеї іншомовної освіти: І етап (1950 - 1960) - формування загальнонаукового інтересу до феномену іншомовної освіти; ІІ етап (1970 - 1980) - іншомовна освіта в умовах реформування вищої школи; ІІІ етап (1990 - 2018) - етап сталого розвитку іншомовної освіти в умовах інтеграції в європейський освітній простір; схарактеризовано тенденції, що визначають науковий об'єктивізм висвітлення іншомовної освіти як історико-педагогічного явища; окреслено організаційно-педагогічні засади іншомовної освіти майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у

педагогічних університетах; виокремлено особливості формування змісту іншомовної освіти в педагогічних університетах України (середина XX - початок XXI століття); визначено форми, методи й технології іншомовної освіти майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей; виявлено шляхи імплементації досвіду іншомовної освіти в педагогічних університетах України (середина XX - початок XXI століття); уточнено та поглиблено змістове наповнення поняття «іншомовна освіта майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей»; у науковий обіг введено нові й маловідомі для сучасної науки історико-педагогічні джерела, що доповнюють і уточнюють відомості про іншомовну освіту майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у педагогічних університетах у період із середини XX - до початку XXI століття; подальшого розвитку набуло висвітлення історико-педагогічних явищ, що характеризують стратегію іншомовної освіти в Україні та особливості її втілення у практику іншомовної освіти майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у педагогічних університетах.

Практичне значення одержаних результатів є вагомим і визначається тим, що висунуті теоретичні положення доведені до конкретної реалізації: за результатами дослідження запропоновано методичні рекомендації «Розвиток іншомовної освіти майбутніх вчителів гуманітарних спеціальностей у педагогічних університетах» та обґрунтовано доцільність цього методичного упровадження у практику педагогічних закладів вищої освіти для підвищення рівня професійної готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. Теоретичні положення, історико-педагогічні ідеї досліджуваного періоду, обґрунтовані в дисертації, можуть бути використані в системі педагогічної освіти, під час написання підручників, навчальних посібників і методичних матеріалів для майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей; у розробці лекційних і практичних занять з навчальних дисциплін «Історія педагогіки», «Педагогіка», «Методика виховної роботи», «Педагогічна майстерність» тощо.

Найбільш суттєві наукові результати дисертації

1. Автором на основі глибокого вивчення наукової літератури та дослідження архівних матеріалів ґрунтовно доведено, що іншомовна освіта майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей є соціально-педагогічною системою, її функціонування визначається історично обумовленими цілями професійної освіти. Вони відображені в нормативних документах різного рівня з питань вищої педагогічної освіти і послідовно реалізуються через систему професійної підготовки майбутніх учителів. Під впливом соціального замовлення суспільства та педагогіки як науки, мета іншомовної освіти майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей конкретизується в завданнях, що визначають зміст іншомовної освіти, форми, методи та засоби навчання. Іншомовну освіту майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей потрактовано в роботі як процес і результат підготовки фахівців у галузі іноземних мов, які володіють сукупністю компетенцій, систематизованих знань і практичних навичок, що дозволяють розв'язувати теоретичні й практичні завдання за профілем іншомовної підготовки.

2. Наукову цінність мають розроблена та обґрунтована автором періодизація розвитку іншомовної освіти майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у педагогічних університетах України (середина ХХ - початок ХХІ століття) та виявлені основні тенденції відповідно до кожного етапу. Цілком логічно та історично виправдано визначені етапи, зокрема: перший етап (1950-1960) - формування загальнонаукового інтересу до феномену іншомовної освіти. До основних тенденцій цього періоду віднесено такі: виховна спрямованість освітнього процесу; інтеграція споріднених спеціальностей; інтенсифікація іншомовної освіти за рахунок дидактичних засобів; педагогізація вищої освіти; індивідуалізація та інтенсифікація на рівні методики здійснення іншомовної освіти. Другий етап (1970-1980) - навчання іноземної мови в умовах реформи школи. Основні тенденції такі: зміна мовної моделі підготовки спеціалістів гуманітарних спеціальностей; поява нових методичних підходів. Третій етап (1990 -

2018)- етап сталого розвитку іншомовної освіти в умовах інтеграції в європейський освітній простір. Основні тенденції: диверсифікація та розширення переліку гуманітарних спеціальностей; інтернаціоналізація іншомовної освіти; полікультурна спрямованість вивчення іноземних мов; розширення мовного плюралізму; формування єдиного освітнього простору мовного поля.

3. Позитивно слід оцінити визначені на основі глибокого історичного аналізу особливості формування змісту іншомовної освіти в педагогічних університетах України (середина XX - початок XXI століття). Виявлено, що зміст навчання іноземних мов має відображати три взаємопов'язані складові-мовні і мовленнєві знання, практичні вміння й навички та цінності. Відповідно до цього у змісті відображено: актуальні проблеми функціонування мови в суспільстві; теоретичний мінімум відомостей про мову та її систему, необхідний для формування лінгвістичного світогляду; функціональна система мовлення, представлена мовленнєвою діяльністю в єдності чотирьох складових; аспект культури мовлення, що охоплює його нормативність, адекватність, естетичність, поліфункціональність; відомості, що розкривають феномен людини, людства, України й інших країн в їхній самотності і всепланетарності водночас тощо.

4. Виокремлено технологічну та методичну складові іншомовної освіти цього періоду, котрі у кінці XX ст. були представлені ідеями алгоритмізації та активізації навчального процесу, появою таких методів як: граматико-перекладний, аудіовізуальний, аудіолінгвальний, структурно-глобальний, сугестопедичний, комунікативний, емоційно-смисловий. До форм іншомовної освіти, крім традиційних, автор відносить спецкурси, спецсемінари, індивідуальні та групові консультації. Слід погодитися з дисертанткою, що технологізація іншомовної освіти в цей період пов'язана із використанням технічних засобів навчання: діапозитивами, діафільмами, кінофільмами тощо.

У роботі надається увага і сучасним технологічним підходам, котрі * беруть початок у досліджуваний період. Так, у 90-х роках з появою комп'ютерних технологій й мережі інтернет особливого значення набуває технологія «освітнього середовища» та поширюється поняття «інформаційно-освітнє середовище», під яким розуміється програмно-телекомунікаційний педагогічний простір з єдиними технічними засобами здійснення освітнього процесу.

5. Цінність роботи посилюється практично значущим матеріалом. Так, у роботі визначено шляхи імплементації досвіду іншомовної освіти в педагогічних університетах України середини XX - початку XXI століття та зарубіжного досвіду. До ефективних напрямів використання прогресивного досвіду іншомовної освіти досліджуваного періоду автором віднесено застосування таких педагогічних стратегій: інтеграція репродуктивних методів навчання й творчої діяльності; поєднання модульного і проблемного навчання; застосування некомунікативної моделі іншомовної освіти; використання когнітивних стратегій іншомовної освіти; запровадження моделі іншомовної освіти, що дає можливість конкретизувати соціальну, професійну та наукову активність особистості студента; посилення позааудиторної роботи з іншомовної освіти.

Автором виокремлено найбільш ефективні методи іншомовної освіти у зарубіжних країнах: Grammar-Translation Method (граматико-перекладний метод; Audio- Lingual Method (аудіо-лінгвальний метод); Cognitive-Code Methodologies (свідомо-практичний метод, або теорія свідомого оволодіння кодом); Comprehension Approaches (пізнавальний метод); Communicative Approaches (комунікативний підхід), котрі доцільно імплементувати в практику педагогічних університетів України.

Повнота викладу результатів в опублікованих працях

Основні результати дослідження висвітлено у 38 працях, з яких 9-у наукових фахових виданнях, 2 - у зарубіжних виданнях, 27 статей - в інших

виданнях. Текст автореферату відповідає змісту і структурі кандидатської дисертації, дає чітке уявлення про її специфіку та отримані результати наукового пошуку.

Зауваження і побажання Разом із позитивною оцінкою змісту дисертації, рівня її виконання, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження і окреслити коло питань, які потребують додаткових роз'яснень з боку дисертанта:

1. У дисертації належним чином здійснено аналіз поетапного розвитку проблеми іншомовної освіти майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей, у той же час, недостатньо висвітлені негативні явища, що мали місце на початку досліджуваного періоду.

2. У дисертаційній роботі представлено глибокий аналіз теоретичних засад проблеми розвитку іншомовної освіти майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у педагогічних університетах України (середина XX - початок XXI століття), у той же час у підрозділі 3.2. стосовно використання зарубіжного досвіду іншомовної освіти досліджуваного періоду переважає описовий характер викладу, недостатньо висвітлена особиста позиція автора щодо представленого матеріалу.

3. Автором поданий різнобічний аналіз розвитку іншомовної освіти у процесі вивчення фахових дисциплін майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей (середини XX - початку XXI століття). Водночас недостатньо розкрито можливості навчальних практик, призначення яких полягає у посиленні освітнього ефекту фахової дисципліни.

4. У цілому додатки до дисертації різнопланові, цікаві, змістовно виправдані, підкріплені архівними джерелами, але їх можна було би прикрасити власними розробками авторських занять з іноземної мови для студентів різних гуманітарних спеціальностей.

5. У дисертації подано різноманітні та глибокі матеріали, у тому числі архівні, щодо розвитку та здійснення іншомовної освіти, але переважно на матеріалі англійської та німецької мов. Водночас в авторському

визначенні зазначається, що поняття іншомовної освіти включає різні іноземні мови, тому можна було розширити це коло за рахунок інших мов (французької, іспанської тощо).

6. Оскільки засоби інформаційно-комунікаційних технологій є тими чинниками, що створюють необхідні передумови для інноваційного розвитку іншомовної освіти на сучасному етапі та певним чином представлені у роботі, слід висловити побажання у майбутньому більш детально розкрити особливості застосування ІКТ у процесі іншомовної освіти майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

Висловлені побажання та зауваження не знижують наукової цінності дисертації. Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням, проте не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. До напрямів подальших досліджень може бути віднесено: вивчення засобів формування інтересу до іншомовної освіти у процесі самостійної роботи студентів гуманітарних спеціальностей в сучасних умовах реформування освіти; використання інформаційно-комунікаційних технологій та дистанційного навчання у процесі іншомовної освіти.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота «Розвиток іншомовної освіти майбутніх вчителів гуманітарних спеціальностей у педагогічних університетах України (середина ХХ - початок ХХІ століття)» є самостійним, структурно завершеним дослідженням, у якому отримано нові науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати в галузі загальної педагогіки та історії педагогіки, що в сукупності є суттєвими для теорії і практики розвитку іншомовної освіти майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у педагогічних університетах України.

Кандидатська дисертація відповідає паспорту спеціальності 13.00.01 - загальна педагогіка та історія педагогіки, профілю спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01, вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження

наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567, а її автор, Оніщук Ірина Ігорівна, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 - загальна педагогіка та історія педагогіки.

05 червня 2019 року

Кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри іноземних мов з курсом латинської
мови та медичної термінології Вінницького
національного медичного університету ім.
М.І. Пирогова

 I.O. Мазайкіна

<- ПАЛІС —^^MUL^C^S/J>f<p завіряю
 £*орой,- **>.\ Vp^L^v^_____ відділу кадр«
 віницького національного
 ведичного університету 'W
 М. Іліригова
 j- -J^^SJJJ^^A^L_____)
 _____20____p